

საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის ზოგადი მიმოხილვა

ბესიკ ლოლაძე*

I. შესავალი

სრულფასოვანი ადგილობრივი თვითმმართველობის დამკვიდრება დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მატარებელია. ზოგადად, ჭეშმარიტად დემოკრატიული სისტემა მონყობილია არა „ზემოდან ქვემოთ“, არამედ „ქვემოდან ზემოთ“. სწორედ თვითმმართველ ერთეულებში დემოკრატიული მმართველობა ქმნის მყარ საფუძველს მთელი ქვეყნის მასშტაბით თავისუფალი დემოკრატიული წესრიგის განმტკიცებისათვის. ამ უაღრესად მნიშვნელოვანი ფუნქციის შესასრულებლად ადგილობრივი თვითმმართველობა საჭიროებს სათანადო საკონსტიტუციო გარანტიებს, რაც უზრუნველყოფს მის დამოუკიდებლობას, სტაბილურობასა და დემოკრატიულობას. შესაბამისი გარანტიების ნაწილი თავმოყრილია საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლში, რომლის შინაარსსაც ეს სტატია მოკლედ მიმოიხილავს.

II. ნორმის მოკლე ისტორია

საქართველოს კონსტიტუციის თავდაპირველი რედაქციის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტის მე-2 წინადადების მიხედვით, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შექმნის წესი, უფლებამოსილება და სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობა განისაზღვრებოდა ორგანული კანონით. თავისი არსით, ეს იყო კანონის სპეციალური, კონკრეტულად კი, ორგანიზაციულ-ინსტიტუციური დათქმა.¹ ამ სახის დათქმით კონსტიტუცია მოითხოვს ამა თუ იმ

* საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი. ORCID: 0009-0005-2275-5951.

¹ კანონის ორგანიზაციულ-ინსტიტუციური დათქმის შესახებ დანვრილებით იხ., Badura P., Staatsrecht. Systematische Erläuterung des Grund-

ინსტიტუტის ორგანიზებისათვის საკანონმდებლო საფუძვლების შექმნას. აღსანიშნავია, რომ კონსტიტუციური ფორმულირების ზოგადი ხასიათი კანონმდებელს ძალიან ფართო სამოქმედო სივრცეს აძლევდა და არ შეიცავდა ადგილობრივი თვითმმართველობის ფორმირებასა და ანგარიშვალდებულებასთან დაკავშირებულ საკონსტიტუციო ორიენტირებს.

2004 წლის 6 თებერვლის კონსტიტუციური კანონით მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტს დაემატა წინადადება, რომლის მიხედვითაც, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელთა თანამდებობა არჩევითი იყო. აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელთა (მერებისა და გამგებლების), ასევე წარმომადგენლობითი ორგანოების ხელმძღვანელთა (საკრებულოს თავმჯდომარეების) არჩევითობის, ანუ მათი დემოკრატიული ლეგიტიმაციის აუცილებლობის, კონსტიტუციაში ასახვა უდავოდ პროგრესული მოვლენა იყო. ამავდროულად, პარადოქსულია, რომ კონსტიტუცია არაფერს ამბობდა წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევასა და საარჩევნო პრინციპებთან დაკავშირებით. ასევე არ იყო დაკონკრეტებული, აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელები უნდა არჩეულიყვნენ პირდაპირი თუ არაპირდაპირი არჩევნების გზით.

2010 წლის 15 ოქტომბრის კონსტიტუციური კანონით ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა შექმნისა და საქმიანო-

satzes für die Bundesrepublik Deutschland, 4., neu bearbeitete Auflage, München, 2010, 382; Jarass, H. D. (Bearb.), Kommentar zum Art. 20 GG, in: Jarass, Hans D./Pieroth, Bodo: Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Kommentar, 12. Auflage, München 2012, Rn. 52; Lerche, P., Vorbehalt des Gesetzes und Wesentlichkeitstheorie, in: Merten, Detlef/Papier, Hans-Jürgen (Hrsg.): Handbuch der Grundrechte in Deutschland und Europa, Band III – Grundrechte in Deutschland: Allgemeine Lehren II, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg 2009, § 62, 301 (321); Loladze B., Das Rechtsstaatsprinzip in der Verfassung Georgiens und in der Rechtsprechung des Verfassungsgerichts Georgiens, Postdam, 2014, 401-402; Ossenbühl, F., Vorrang und Vorbehalt des Gesetzes, in: Isensee, Josef/Kirchhof, Paul (Hrsg.): Handbuch des Staatsrechts der Bundesrepublik Deutschland, Band V – Rechtsquellen, Organisation, Finanzen, Heidelberg, München, Landsberg, Berlin 2007, § 101, 183 (201); BVerfGE 106, 1 (22).

ბის წესთან დაკავშირებულმა ნორმებმა 101¹-ე მუხლში გადაინაცვლა, რომელიც კონსტიტუციის ახალი, მეშვიდე¹ თავის („ადგილობრივი თვითმმართველობა“) შემადგენელი ნაწილი იყო. 101¹-ე მუხლის პირველ პუნქტში აისახა ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელ ორგანოთა ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების წინაშე ანგარიშვალდებულების პრინციპი. პოზიტიური სიახლე იყო ამავე მუხლის მე-2 პუნქტი, რაც ითვალისწინებდა ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევას თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე რეგისტრირებული საქართველოს მოქალაქეების მიერ პირდაპირი, საყოველთაო, თანასწორი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით. ამავდროულად, კონსტიტუციამ აღარ გაითვალისწინა ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოების ხელმძღვანელთა არჩევა. 101¹-ე მუხლის მე-3 პუნქტი ითვალისწინებდა თვითმმართველი ერთეულის შექმნისა და გაუქმების, აგრეთვე მისი ადმინისტრაციული საზღვრების გადასინჯვის წესის განსაზღვრას ორგანული კანონით. გაუქმების ან ადმინისტრაციული საზღვრების გადასინჯვის წინ უნდა გამართულიყო კონსულტაციები შესაბამის თვითმმართველ ერთეულთან.

2017 წლის 13 ოქტომბრის კონსტიტუციურმა კანონმა ფაქტობრივად კონსტიტუციის ახალი რედაქცია ჩამოაყალიბა. 101¹-ე მუხლის შინაარსი 74-ე მუხლში აისახა, თუმცა ამ მუხლმა სხვა საკითხებიც, მაგალითად, თვითმმართველი ერთეულის სამართლებრივი სტატუსი, მოაწესრიგა. 2018 წლის 23 მარტის კონსტიტუციურ კანონს 74-ე მუხლში შინაარსობრივად არაფერი შეუცვლია.

III. 74-ე მუხლის პირველი პუნქტი [ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევის წესი და აღმასრულებელი ორგანოების ანგარიშვალდებულება]

საქართველოს კონსტიტუციის 74-ე მუხლის პირველი პუნქტი რამდენიმე საკითხს შეეხება. პირველი წინადადება ითვალისწინ

ნებს საქართველოს მოქალაქეების მიერ ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმეების მოწესრიგებას ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების მეშვეობით. შინაარსობრივად ეს წინადადება ჰგავს მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტის ფორმულირებას „საქართველოს მოქალაქეები ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმეებს აწესრიგებენ ადგილობრივი თვითმმართველობის მეშვეობით..“, თუმცა ეს უკანასკნელი ადგილობრივი თვითმმართველობის ინსტიტუციური გარანტიის დამდგენი ნორმაა,² ხოლო 74-ე მუხლის პირველი პუნქტის პირველი წინადადება კი ადგილობრივი თვითმმართველობის განმახორციელებელ ინსტიტუციურ მექანიზმებზე – ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობით და აღმასრულებელ ორგანოებზე მიუთითებს. რაც შეეხება ტერმინს – „ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმეები“, ის არ არის განმარტებული არც კანონმდებლობით და არც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებით. ადგილობრივი თვითმმართველობის კომპეტენციის საკანონმდებლო კატალოგი ამგვარ განმარტებად ვერ ჩაითვლება, რადგანაც არ არის დადგენილი ის კრიტერიუმი, რომლითაც უფლებამოსილება შეიძლება მიიჩნეს „ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმედ“, ხოლო მისი გადაცემა ცენტრალური ხელისუფლებისათვის კი – არაკონსტიტუციურად. ამ კუთხით არსებობს საზღვარგარეთული გამოცდილება, კერძოდ, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ამგვარ კატეგორიას მიაკუთვნებს ისეთ მოთხოვნილებებსა და ინტერესებს, რომლებიც ფესვგადგმულია ადგილობრივ საზოგადოებაში ან სპეციფიკური კავშირი აქვს მასთან და საერთოა თემის მცხოვრებთათვის, რადგან თემში ადამიანების თანაცხოვრებას შეეხება.³ კონკრეტულ შემთხვევაში ზოგადი სტან-

² შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 342; Stober R., *Kommunalrecht in der Bundesrepublik Deutschland*, 3. Auflage, Stuttgart (u.a.), 1996, 63 f.

³ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 342-343; BVerfGE 79, 127 (151 f.).

დარტების საფუძველზე უნდა მოხდეს ცალკეული უფლებამოსილების შეფასება, რათა დადგინდეს, თუ რამდენად არის ის თავისი არსით „ადგილობრივი მნიშვნელობის საქმე“.

74-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-2 წინადადება განსაზღვრავს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს არჩევის პრინციპებს. ის აირჩევა საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ფარული კენჭისყრით. ეს ნორმა დაკავშირებულია დემოკრატიის პრინციპთან და მისი გამოხატულებაა.⁴ წარმომადგენლობითი ორგანო უნდა ასახავდეს ამომრჩევლის ნებას და დაცული უნდა იქნეს კონსტიტუციის მოთხოვნები. კონსტიტუცია გამოორიცხავს არაპირდაპირი არჩევნების გზით წარმომადგენლობითი ორგანოების ფორმირებას. აქ შეიმჩნევა „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის გავლენა.

კონსტიტუციის მოქმედი რედაქცია აღარ ითვალისწინებს წარმომადგენლობითი ორგანოს სახელწოდებას და კანონმდებელს აქვს მისი შეცვლის შესაძლებლობა, თუმცა მას ამ შესაძლებლობით არ უსარგებლია და წარმომადგენლობით ორგანოს კვლავ „საკრებულო“ ეწოდება.

74-ე მუხლის პირველი პუნქტის მე-3 წინადადება განსაზღვრავს ადგილობრივი აღმასრულებელი ორგანოების ძირითად ფუნქციას – წარმომადგენლობითი ორგანოების გადაწყვეტილებების აღსრულებას და ანგარიშვალდებულებას მათ წინაშე. ეს კონსტიტუციური ჩანაწერი ხელს უწყობს მკაფიო მიჯნის გავლენას წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების კომპეტენციებს შორის. ამითაც არის განპირობებული ის გარემოება, რომ მხოლოდ წარმომადგენლობით ორგანოს შეუძლია ნორმატიული აქტის გამოცემა, ხოლო მისი აღსრულება კი აღმასრულებელი ორგანოების უფლებამოსილებაა. კონსტიტუცია არაფერს ამბობს ადგილობრივი აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელის არჩევითობაზე, თუმცა დემოკრატიის პრინციპი მო-

⁴ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 344.

ითხოვს მათ პირდაპირ ან არაპირდაპირ დემოკრატიულ ლეგიტიმაციას.⁵

აღსანიშნავია, რომ შესამჩნევია 74-ე მუხლის პირველ პუნქტზე „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის მე-3 მუხლის გავლენა, რაც ითვალისწინებს საზოგადოებრივი საქმეების მნიშვნელოვანი ნაწილის მონესრიგებას ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების მიერ, ადგილობრივი საბჭოების ან ასამბლეების არჩევას პირდაპირი, თანაბარი და თანასწორი ხმის მიცემის საფუძველზე ფარული კენჭყრით, ასევე წარმომადგენლობითი ორგანოების წინაშე პასუხისმგებელი აღმასრულებელი ორგანოების არსებობის შესაძლებლობას.

IV. 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტი – თვითმმართველი ერთეულის სტატუსი, თვითმმართველი ერთეულის შექმნა, გაუქმება და საზღვრების შეცვლა

74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის პირველი წინადადება განსაზღვრავს თვითმმართველი ერთეულის სამართლებრივ სტატუსს: ის არის საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. ამ კონტექსტში დაისმის კითხვა, თუ კონკრეტულად რა სახის საჯარო სამართლის იურიდიულ პირია თვითმმართველი ერთეული. იგი საჯარო სამართლის კორპორაციაა, რომელიც დაფუძნებულია წევრობაზე. თვითმმართველი ერთეულის, როგორც საჯარო სამართლის კორპორაციის, წევრია მის ტერიტორიაზე რეგისტრირებული ყველა მოქალაქე. წევრობა ეფუძნება საცხოვრებელი ადგილის, ანუ დომიცილის პრინციპს. აქედან გამომდინარე, თვითმმართველ ერთეულებს საჯარო სამართლის ტერიტორიულ კორპორაციებს უწოდებენ. მათ აქვთ ტერიტორიული კორპორაციისათვის დამახასიათებელი ნიშნები: ტერიტორია, ხელისუფლება და მოსახლეობა.⁶

⁵ შეად., იქვე.

⁶ დაწვრ. იხ., იქვე, 345; Fre're E., Vergleich der Kommunen in Deutschland und Frankreich. Historische Entwicklungen, rechtliche Rahmenbedingungen und öffentliche Finanzstrukturen im föderalen und zentralen System, Wiesbaden, 1998, 99; Mutius A. v., Kommunalrecht. Ein Lehr- und Lernbuch anhand von Fällen, München, 1996, 38; Schmidt T.I., Kommunalrecht,

ბესიკ ლოლაძე

სახელმწიფოც ტერიტორიული კორპორაციაა, თუმცა თვითმმართველ ერთეულს არ აქვს სახელმწიფოებრიობის რაიმე ხარისხი.

74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მე-2 წინადადება ადგენს თვითმმართველი ერთეულის შექმნის, გაუქმების ან მისი საზღვრების შეცვლის ძირითად მოთხოვნებს. საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს პარლამენტი, თუმცა აუცილებელია მთავრობის წარდგინება. ამდენად, საკანონმდებლო ორგანო თავისი ინიციატივით ამ საკითხს ვერ გადაწყვეტს. აუცილებელი წინაპირობაა თვითმმართველ ერთეულთან კონსულტაციის გავლა. მსგავს დებულებას ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ ევროპული ქარტიის მე-5 მუხლიც ითვალისწინებს. ეს არ არის ფორმალური მოთხოვნა და საჭიროებს საგნობრივი დისკუსიის წარმართვას მოქალაქეთა ფართო ჩართულობით. რა თქმა უნდა, კონსულტაცია არ გულისხმობს იმას, რომ თვითმმართველი ერთეულის პოზიცია აუცილებლად უნდა გაითვალისწინონ. ამავდროულად, სამართლებრივი სახელმწიფოსა და თვითნებობის აკრძალვის პრინციპებს დაარღვევდა თვითმმართველი ერთეულის უსაფუძვლო, დაუსაბუთებელი შექმნა, გაუქმება ან საზღვრების შეცვლა. ამგვარი ცვლილება უნდა ემსახურებოდეს ადგილობრივი თვითმმართველობის უფრო ეფექტიანი განხორციელების მიზნებს, აახლოებდეს მას ადგილობრივ მოსახლეობასთან.

IV. 74-ე მუხლის მე-3 პუნქტი – ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელება ორგანული კანონით დადგენილი წესით

74-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად, ადგილობრივი თვითმმართველობა ხორციელდება ორგანული კანონით დადგენილი წე-

Tübingen, 2011, 22; Besonderes Verwaltungsrecht, 11. neubearbeitete Auflage, E. Schmidt-Aßmann (Hrsg.), Berlin, New York, 1999, 15 f.; Scholler H., Broß S., Grundzüge des Kommunalrechts in der Bundesrepublik Deutschland, 3. neubearbeitete Auflage, Heidelberg 1984, 3; Schramm T., Staatsrecht, 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Köln (u.a.), 1977, 195; Sundermann W., Miltkau T., Kommunalrecht Brandenburg, Hamburg, 1995, 49; Waechter K., Kommunalrecht 2. Überarbeitete Auflage, Köln (u.a.), 1995, 15.

სით. ეს წინადადება კანონის ორგანიზაციულ-ინსტიტუციური და-
თქმაა,⁷ რომელიც კანონმდებელს აძლევს ადგილობრივი თვითმ-
მართველობის ინსტიტუტის მოწესრიგების საკონსტიტუციო სა-
ფუძველს და საკანონმდებლო რეგულირების საშუალებას.⁸ ფორ-
მალური კუთხით, კანონმდებელმა უნდა მიიღოს ორგანული კანო-
ნი, რაც გააკეთა კიდევ ადგილობრივი თვითმმართველობის კო-
დექსის მიღებით.

74-ე მუხლის მე-3 პუნქტი, რომელიც, მსგავსად მე-7 მუხლის
მე-4 პუნქტის პირველი წინადადებისა და „ადგილობრივი თვითმ-
მართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის მე-3 მუხლის პირ-
ველი პუნქტისა, რომელიც ადგილობრივი თვითმმართველობის
კანონმდებლობის შესაბამისად, კანონის ფარგლებში განხორციე-
ლებას მოითხოვს, მმართველობის კანონიერების პრინციპის გა-
მოხატულებაა. ადგილობრივი თვითმმართველობა უნდა განხორ-
ციელდეს ორგანული კანონით დადგენილი წესითა და ფარგლებ-
ში. ის არ უნდა გასცდეს კანონის ჩარჩოებს და მიიღოს კანონ-
საწინააღმდეგო ხასიათი. ამავდროულად, არც ორგანულ კანონს
უნდა ჰქონდეს არაკონსტიტუციური შინაარსი, ხელყოფდეს ადგი-
ლობრივი თვითმმართველობის არსს⁹ ან არათანაზომიერად ზღუ-

⁷ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 343; Gern A., *Deutsches Kommunalrecht, 2. Neubearbeitete Auflage*, Baden-Baden, 1997, 79 f.; Schmidt-Aßmann, *Besonderes Verwaltungsrecht*, 20 f.; Schmidt-Jortzig E., *Die Einrichtungsgarantien der Verfassung. Dogmatischer Gehalt und Sicherungskraft eine umstrittene Figur*, Göttingen, 1979, 37.

⁸ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 343; Sundermann/Miltkau, *Kommunalrecht Brandenburg*, 34.

⁹ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორადის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 343; Burmeister J., *Verfassungstheoretisch Neukonzeption der kommunalen Selbstverwaltungsgarantie*, München, 1977, 28; Schramm, *Staatsrecht*, 157; Stern K., *Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland, Band I (Grundbegriffe und Grundlagen des Staatsrechts, Strukturprinzipien der Verfassung)*, München, 1977, 309; Sundermann/Miltkau, *Kommunalrecht Brandenburg*, 42 f.

დავდეს თვითმმართველობის კონსტიტუციურ გარანტიებს.¹⁰ ამის შემომწმება საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებაა ე.წ. მუნიციპალური კონსტიტუციური სარჩელის ფარგლებში.

V. დასკვნა

ადგილობრივი თვითმმართველობის საკონსტიტუციო რეგულირებამ დროთა განმავლობაში პოზიტიური ევოლუცია განიცადა როგორც მასშტაბების, ასევე შინაარსობრივი თვალსაზრისით. მისასაღებელია ის გარემოება, რომ როგორც 74-ე მუხლზე, ასევე კონსტიტუციის იმ ნორმებზე, რაც ადგილობრივ თვითმმართველობას შეეხება, ამჟამად ევროპული გამოცდილების ზეგავლენა. სხვა საკითხია, რამდენად სწრაფად წარიმართა ეს პროცესი, რომელიც შესაბამისი პოლიტიკური ნების არსებობის შემთხვევაში, გაცილებით დინამიკური უნდა ყოფილიყო. გარდა ამისა, ნებისმიერი საკონსტიტუციო გარანტია იფიცება მისი პრაქტიკული რეალიზაციის გარეშე. ამისათვის აუცილებელია, უპირველეს ყოვლისა, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა ფორმირება მოხდეს დემოკრატიული, თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების საფუძველზე. გარდა ამისა, მოქალაქეებს უნდა ჰქონდეთ ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მონაწილეობის მექანიზმები, უმნიშვნელოვანეს ადგილობრივ საკითხებზე გადაწყვეტილების უშუალოდ მიღების ან მათზე გადაწყვეტი ზეგავლენის მოხდენის შესაძლებლობა.

¹⁰ დაწვრილებით იხ., შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 343; Dols H., Plate K., *Kommunalrecht. 5. Neubearbeitete und erweiterte Auflage*, Stuttgart (u.a.), 1999, 19; Hender R., *Selbstverwaltung als Ordnungsprinzip. Zur politischen Willensbildung und Entscheidung im demokratischen Verfassungsstaat der Industriegesellschaft*, Köln, Berlin, Bonn, München, 1984, 200; Nierhaus M., *Die kommunale Selbstverwaltung in: Kommunale Selbstverwaltung. Beiträge zur Debatte*, C. Büchner, J. Franzke (Hrsg.), Berlin 1999, 17; Pagenkopf H., *Kommunalrecht*, Köln (u.a.), 1971, 58; Schmidt, *Kommunalrecht*, 25 ff.; Sundermann/Miltkau, *Kommunalrecht Brandenburg*, 21; Waechter, *Kommunalrecht*, 75.

GENERAL OVERVIEW OF THE ARTICLE 74 OF THE CONSTITUTION OF GEORGIA

Besik Loladze*

Abstract

Strong local self-government is one of the most important parts of democracy and rule of law. This system is based on the constitution, which gives not only the institutional legitimation, but also framework and basic lines for the implementation of local self-government in everyday life. Article 74 of the constitution of Georgia regulates constitutional guarantees for independence, stability, and democracy for the local self-government. This article overviews the constitutional norm and the basic principles provided by it.

Key words: Local Government, Local Self-Government, Constitutional Guarantees, Constitution of Georgia, Comment.

* Professor at Georgian National University. ORCID: 0009-0005-2275-5951.